

Noget gammelt forgår - noget nyt opstår.

Nedenstående artikel blev bragt i Hjørring – Frederikshavn Familiebrugs jubilæumsskrift 2004. Forfatteren, Jørn Nielsen, Ramsvej 185, Bjergby, var i mange år formand for denne forening.

I en tid, hvor vi ser flere og flere nye herregårde opstå i form af industrilandbrug, svinefabrikker og store kvægbrug, kan det være godt at se, hvordan det gik med en af de ældste herregårde i Nordjylland, nemlig herregården "Odden" i Mygdal sogn.

Gårdens historie går helt tilbage til første halvdel af det 4. århundrede. Der berettes i den historiske litteratur om flere berømte ejere, men herremændene på "Odden" har været velsindede folk mod deres undergivne. Bønderne i Vendsyssel har vel aldrig været trykket så dybt i støvet, som andre steder. En gammel talemåde siger: "Grever og karusser kan ikke trives i Vendsyssel".

I året 1568 hørte der følgende gods under "Odden": 29 gårde, 30 boelsteder, 29 huse og Mygdal kirke. Endvidere hørte der direkte til gården en del uopdyrket hede samt 400 tdl. agerjord, eng og skov.

I dag er alle gårde, boelsteder og huse solgt fra. Kirken er overgået til sognet.

Der er lidt park tilbage omkring den gamle hovedbygning, der de sidste mange år har været ejet af nu afdøde Victor Pedersen, som havde oprettet J.F.Villumsen - samlingen og indrettet hovedbygningen til udstilling. Navnet "Odden" kommer af, at gården lå på en odde mellem to vandløb, der løb sammen i en mølledam umiddelbart nord for gården. Hele herregårdens historie og de forskellige herremænd, der har været på gården, er i denne forbindelse mindre interessant for os. Derimod skal vi høre lidt om udstykningen af gården og især om en af familierne på et af de oprettede statshusmandsbrug.

I 1924 blev der udstykket 4 statsejendomme,

to på Rødemøllevej, en på Skovbovej og en på Degnbølgevej samt gården "Nørgård" på Højtvevej uden statslån. I 1924 blev en uopdyrket hedelod på Risdalvej solgt fra. I 1929 blev der bygget 3 statsejendomme mere på Rødemøllevej og i 1930 yderligere to. Ejendommene fik et jordtilliggende på 11 til 15 tønder land.

I efteråret 1945 blev det sidste af Odden totalt udstykket af et firemands konsortium. Jordlovsudvalget forlangte, at der skulle opføres 2 statsejendomme ved Skagen Landevej. Der skulle så blive en hovedparcel tilbage. Dette blev ordnet ved, at der til den gamle kviestald skulle høre et stykke jord på 29 tønder land. Inden for to år skulle der bygges et stuehus, så behøvedes der ikke høre landbrug til hovedbygningen. Men stuehuset er aldrig blevet bygget. Der blev indrettet en lille lejlighed i enden af stalden. Der har ikke boet folk i mange år.

Alt løsøre, besætning, redskaber og maskiner blev solgt ved en auktion, der blev holdt på gården.

Den tidligere ejer havde vist gjort sig skyldig i værnemageri, ved under krigen 1940 - 1945 at have solgt træ fra skoven til tyskerne. Senere blev der bygget en ejendom mere på Skagen Landevej, og den resterende del af jorden blev solgt som tillægsgjord til bestående ejendomme.

Disse oplysninger har jeg blandt andet fra Harald Christiansen "Engholm", Degnbølgevej i Mygdal. Henny og Harald Christiansen har en af de første statsejendomme, der blev bygget på Oddens jord af hans forældre Jensine og Konrad Christiansen.

Jeg vil her prøve at genfortælle, hvad Harald Christiansen har fortalt om dagliglivet for en husmandsfamilie gennem ca. hundrede år.

Harald Christiansens bedsteforældre havde en lille ejendom øst for det, der nu er Oddens nordre skov og arbejdede på Odden. Bedstefaderen var med til at plante den første skov på Odden i 1910. Bedstemoderen malkede på Odden. De var egentlig velstillede efter datiden. De havde to køer, som bedstemoderen græssede i vejkanten, og fik også lov at søge græs i skoven. At "søge græs" vil sige, at køerne blev trukket rundt til steder, hvor der var lidt græs.

En dag, hvor bedstemoderen kom til malkning, var hun meget nedtrykt. Hun mødte herremanden som spurgte, hvorfor hun var så nedtrykt? "En af vore køer er død", svarede hun. "Det var godt nok kedeligt, men det sker jo", svarede herremanden. Bedstemoderen sagde, hvis herren mistede halvdelen af sin besætning ville han nok også være nedtrykt. Nogle dage senere kom herremanden og sagde, hun måtte tage en af hans køer med hjem.

Haralds far Konrad var ansat på Odden i fem år, heraf det første som staldkarl. Efter giftermålet med Jensine fik de bolig i et af husene til gården, han blev fodermester, og hun syede for en forretning i Uggerby. Jensine og Konrad Christiansen var en af de første fire familier, der byggede statshusmandsbrug på Oddens jord i 1924. Hvordan var det at blive statshusmand i 1924? Der ydedes et jordkøbslån på kr. 9.000,- og ligeledes et byggelån på kr. 9.000,-. Begge lån løb over 60 år, men var rente- og afdragsfrie de første to år. De næste tre år skulle der betales renter, og efter fem år skulle der betales både renter og afdrag. For at komme i betragtning til at få et statslån, måtte man ikke være så formuende, at man

kunne købe en ejendom i fri handel. Man skulle dog have lidt penge til besætning og driftskapital.

Det var hårdt at starte en ejendom op. Man startede på en bar mark og det varede længe, før der kom indtægter.

Som Harald Christiansen siger: "Der skulle bygges. Der skulle sås. Så fik man købt den første ko. Næste dag er der brug for både en skovl og en møgbor. Koen får kalv - så skal der bruges malkeskammel og malkespand samt en mælkejunge så mælken kan komme til mejeriet".

Det var ikke alle de nystartede statshusmandsfamilier, der klarede sig igennem. Alle syv familier, der startede på Oddens udstykninger i årene 1924 -1929, var familier, der havde været gift nogle år og havde børn. De havde haft arbejde på forskellige gårde.

Den første familie gav op efter to år, den næste familie gav op efter fem år for så at give sig til noget andet.

Harald Christiansen husker også, at det kunne være småt med penge hos forældrene. Han mindes især, hvordan det kunne være vanskeligt at betale den krone om måneden til en konfirmationsforsikring, de havde tegnet for ham. En gang ville hans far stoppe med at betale mere ind, selv om de så mistede alt det, de havde betalt ind til dato. Hans mor fik det ordnet sådan, at de fik udsættelse. Hun tjente af og til lidt ved at sy for andre.

Hans far tjente også lidt uden for ejendommen, bla. tog han fedtprøver på Mygdal mejeri, medens der blev vejlet mælk ind. Senere fik han en lille postrute, hvor han tjente 2,50 kr. om dagen, det samme som avisen kostede i et kvartal.

Sådan havde de forskellige statshusmænd lidt ekstra indtægter. Som et andet eksempel på, hvordan hans forældre sparede, fortalte Harald Christiansen, at de hjalp en nabo

gårdmand med at binde korn op efter slåmaskinen. De kunne vælge, om de ville have 1 krone hver om dagen, eller de ville låne heste og slåmaskine til at høste deres eget korn. De valgte at tage pengene og så høste egen avl med le og hinde op. Som ung arbejdede Harald Christiansen på forskellige store gårde. To somre var han tørvearbejder i Store Vildmose. Han skovede også træer i Oddens skov under krigen sammen med en makker. De var på akkord og fik 25 øre pr. træ. De snakkede sammen om, at det var for lidt. De ville prøve at spørge herremanden om de kunne få noget mere, når han kom og så til, hvordan arbejdet gik, for eksempel 30 øre pr. træ. Da de spurgte om bedre betaling, tilbød han straks 35 øre pr. træ. Så ville Haralds makker også holde tidlig fyraften den dag.

Henny Christiansen er født i Vester Hassing og havde forskellige pladser på større gårde. Harald Christiansen var enebarn. Da Henny og Harald ville giftes i 1948, syntes Jensine og Konrad, at Henny og Harald skulle overtage ejendommen. De flyttede selv til Hjørring. De var ganske vist ikke mere en 51 og 53 år. Konrad arbejdede forskellige steder i Hjørring, men var modstander af at blive medlem af en fagforening. Jensine syede, både for en forretning og for private.

Da Henny og Harald i foråret 1948 overtog ejendommen, var det efter den katastrofale tørre sommer i 1947, så der var ingen foderreserver. Der var også en ekstra mark, der skulle tilsås på grund af, at tørken havde ødelagt græsudlægget og måtte pløjes om. Harald lånte en ajlevogn med ajlenedfælder. Han såede ren byg i en mark, selv om hans far troede det var helt galt, idet *han* plejede at blande vårrug og havre. Der skulle være noget langt strå til at lave bånd med, det troede han ikke der kunne blive af byg alene. Det blev et mægtigt flot stykke byg, der godt kunne bindes op med egne strå. Der blev noget mere foder end de foregående år. Ved forårstid var der stadigvæk 21 traver neg tilbage at tærsk af.

Men petroleumsmærkerne var opbrugt. En hel del år efter krigen 1940 - 1945 var der stadigvæk mange ting, der var rationeret på grund af forsyningsknaphed. Harald tog til Hjørring for at forhøre sig om, hvad han kunne få for petroleumsmotoren - kr. 200,-. Det tog han imod, tog hjem og fik bestilt elektrisk kraft.

Som vi ser ejendommen i dag, kan vi se, at alle husene er udskiftet i den tid Henny og Harald Christiansen har boet der. De begyndte ret hurtigt, først med at udvide og forbedre de eksisterende bygninger. Harald fik fat i nogle brugte pandeplader til at erstatte paptaget på laden og til at lave en stald til ungdyrene. Ydervæggene var pandeplader, og gamle brædder som indervæg med halm imellem. Bunden var støbt, men ajlen skulle bæres til ajleholderen. I 1957 byggede de ny kostald og i 1970 blev der bygget nyt stuehus og i 1979 nyt maskinhus.

Ved Odden - udstykningen i 1945 havde Haralds forældre købt 4 tønder land eng og i 1970 købte Harald yderligere 2 tønder land eng lige ved siden af. En del af det var gamle tørvegrave som var vandlidende. Harald har brugt megen tid på at få fyldt op, planeret og drænet.

Flid og akkuratesse har altid præget Henny og Harald i alle deres gøremål. Alt er blevet passet mønsterværdigt. Gennem årene er de flere gange blevet præmieret, både for udstillede dyr, hele ejendommen og haven for at nævne nogle.

Den Jyske Samvirksomhedsbedømmelse i 1961, hvor de blev nr. 2. Hjørring - Frederikshavn kredsens helbrugsbedømmelse med en første præmie i 1966, som gav adgang til at deltage i konkurrencen om vandrepokalen, den blev vundet både i 1967, 1968 og 1969.

Reglerne var sådan, at den kunne vindes til ejendommen, hvis den blev vundet fire gange i alt eller tre gange i træk, derfor står den nu i hjemmet.

Da havebrugsudvalget under Danske Husmandsforeninger i 1992 startede med at udpege "Årets have", var det region Vendsyssel, der først skulle indstille fire haver. Her var det Henny og Harald Christiansens have, der løb med sejren. Rigtig mange foreninger har gennem tiden besøgt Henny og Harald for at se deres veldrevne landbrug. De har altid været villige til at modtage gæster, når vi her i Hjørring - Frederikshavn Kredsen fik besøg af husmandsforeninger fra andre egne i landet. Dengang var der noget, der hed husmandsrejser.

De senere år har det været haven, der har tiltrukket gæster med "Åben Have" efter aftale. Der er have næsten hele vejen rundt om ejendommen med mange sjældne planter. Stalden er indrettet til kaffestue og privat museum.

Henny og Harald har hele tiden været trofaste medlemmer af Husmandsforeningen. Harald har i mange år været i bestyrelsen for den lokale Husmandsforening. Henny var i mange år leder af det lokale 4H arbejde. Ved deres guldbryllup i 1998, blev de udnævnt til æresmedlemmer af Nordvest

Husmandsforening.

I hjemmet er opvokset tre børn, Holm der er bygningskonstruktør, Hanne er journalist og Henning er mekaniker.

Da Harald kunne få folkepension, blev køerne solgt, og da Henny blev folkepensionist holdt de op med at have grise. De driver stadig agerjorden, og engen er lejet ud til afgræsning.

De andre seks ejendomme, der blev bygget på Oddens marker i 1924 – 1929, har ikke ændret sig ret meget. Ved en af dem er der bygget en lille ny kostald. De eksisterer alle som deltids eller hobbylandbrug. Jorden er solgt fra nogle af dem. Af de tre ejendomme, der blev bygget på Skagenlandevej efter Oddens endelige udstykning i 1945, er den ene blevet udbygget og mere jord købt til, således at den i dag eksisterer som kvæglandbrug. De to andre er jorden solgt fra, men eksisterer som hobbylandbrug.

Ja noget forgår, noget andet består - medens hundrede år er gået.

Jørn Nielsen.